

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

TLHAHLOBO YA NAHA YA SELEMO LE SELEMO

KEREITI 3

SESOTHO PUO YA LAPENG

SETE 1: 2012 MOHLALA

MASUPATSELA A TSHEBEDISO YA MEHLALA YA TEKOLO YA SELEMO YA NAHA (ANA)

1. Tjhebokakaretso

Tekolo ya selemo ya Naha (ANA) ke tekolo e akaretsang ya tsebo le bokgoni tseo baithuti ba lebelletsweng hore ebe ba di fihletse sehlopheng ka seng ho tloha ho sehlopheng sa 1 ho isa ho sa 6 le 9. Ho tshehetsa tekolo ya bona ya sekolong le ho netefatsa hore baithuti ba ba le boitshepo bo hlokehang hore ba be le seabo se atlehileng ditekolong tsa mapomelo, dihlopha tsa ba sebetsanang le thuto mmoho le ditsebi tsa thuto di ile tsa rala mehlala ya dipotso tsa ditlhahlobo tseo matijhere a ka di sebedisang dithutong tsa bona tsa Dipuo le Dipalo. Mehlala ena ya dipotso tsa ditlhahlobo e ile ya ralwa hodima mosebetsi wa kharikhulamo o akaretsang dikotara tsa 1, 2 le 3 tsa selemo sa sekolo mme paterone ya ANA ya tlhahlobo, ke keketso ya tekolo ya ka sekolong eo baithuti ba tshwanetseng ho e etsa ba sa kgaotse, empa mehlala ena ha e nke sebaka sa ditekolo tsa ka sekolong.

2. Moralo wa mehlala ya dipotso

Mehlala ena e reretswe ho bontsha mekgwa kapa ditsela tse fapaneng tsa ho lekola bokgoni kapa tsebo. Mehlala, semelo sa tsebo kapa bokgoni bo ka hlahlojwa ka dipotso tseo moithuti a kgethang karabo ho tse ngata tseo a di filweng, kapa ho araba ka polelo e batlang hore baithuti ba ngole karabo e kgutshwane kapa seratswana. Mefuteng e meng ya dipotso e ka ba moo baithuti ba tshwanetseng ho kopanya ka mela mantswa kapa dipolelo tseo ho fanweng ka tsona, ho qetella dipolelo kapa dipaterone, ho bontsha dikarabo tsa bona ka ditshwantsho, jj. Ka hoo, haeba matijhere le baithuti ba fumana mehlala e mmalwa ya dipotso tse radilweng ka mekgwa e fapaneng empa di batla ntho e tshwanang, ba utlwisise hore sena se entswe ka boomo mme baithuti ba tshwanetse ho araba dipotso tsohle tsa mehlala. Ho hlahisa baithuti mefuteng kapa mekgweng e fapaneng ya ho botsa dipotso ho ba neha boitshepo bo hloka hlang hore ba tobane le ditlhahlobo.

3. Dikamano le dithusathuto tse ding tsa ho ithuta le ho ruta

Bakeng sa kgokahanyo ya ditema le dipotso e hlokehang, mehlala e meng ya ditema le dipotso e hokahantswe ka boomo le dibuka tsa tshebetso tse dumellanang le sehlopha ka seng. Hape e tsamaelana le ditlhoko tsa Setatemente sa Kharikhulamo ya Naha Dihlopha tsa R ho isa ho 12 (NCS), diphelelo tsa Kharikhulamo le Setatemente sa Tsamaiso ya Tekolo (CAPS) bakeng sa dihlopha tse amehang, le Prothokholo ya Naha ya Tekolo. Mmoho ditokomane tsena le tse ding tseo sekolo se ka di hlahisang, di aha motheo wa bohlokwa wa disebediswa ho thusa matijhere ho rala dithuto le ho tsamaisa tekolo ya molao (tekolo ya ho ithuta).

4. Kamoo mehlala e ka sebediswang kateng

Le ha mehlala ya sehlopha le thuto di bokelletswa e le sehlopha se phethahetseng tiijhere ha e a tlameha ho neha barutwana pokello ena yohle ho araba dipotso kaofela ka nako e le nngwe. Tiijhere e tshwanetse ho hlwaya mehlala ya dipotso tse amanang le thuto e reretsweng nako e beilweng. Mehlala

ya dipotso ya tlhahlobo e kgethilweng ka hloko, kapa sehlopha sa dipotso se kgonehang, se ka sebediswa mekgahlelong e fapaneng ya ho ruta le ho ithuta ka mekgwa e latelang.

4.1 Mathomong a thuto e ba tlhahlobo ya sesosa ho lekola matla le bofokodi ba baithuti. **Patlisiso** e tshwanetse ho latelwa kapele ke **tlaleho ya hore baithuti ba sebeditse jwang** le ho rala **dithuto tse nepahetseng** ho hlaola bofokodi bo hlahetseng le ho matlafatsa seo baithuti ba se kgonang. Tlhahlobo ya patlisiso e ka fanwa e le mosebetsi wa hae e le ho boloka nako ya ho ithuta ka sehlopheng.

4.2 Nakong ya ho ithuta ka ho fanwa ka ditlhahlobo tse kgutshwane tsa tsebiso ho bona hore na baithuti ba utlwisisa tsebo le bokgoni boo ba bo rutwang le ho etsa bonnete ba hore ha ho moithuti ya sallang morao.

4.3 Qetellong ya thuto kapa thuto tse mmalwa, ho ka ba le tlhahlobo e akaretsang ho bona hore na baithuti ba utlwisitse seo ba se rutilweng le hore na ba ka feela ba sebedisa tsebo le bokgoni boo ba ithutileng bona. Baithuti ba tshwanetse ho fumana tlaleho kapele ha titjhere a ntse a nahana hore na ho na le dikarolo tsa thuto tse tshwanetseng ho phetwa ho matlafatsa tsebo le bokgoni bo itseng.

4.4 Mekgahlelong yohle baithuti ba tshwanetse ho rutwa mekgwa e fapaneng ya tekolo kapa ya ho botsa dipotso, mohl., ho araba dipotso moo moithuti a kgethang dikarabo tse nepahetseng ho tseo a di filweng (MC), ho araba dipotso tse se nang karabo e le nngwe (OE) kapa ho araba dipotso tsa boikgethelo (FR) le ho araba dipotso tse batlang karabo tse kgutshwane, jj.

Le ha tlhahlobo tsa patlisiso le tsa tsebiso di ka ba kgutshwane ho ya ka lenane la dipotso, tlhahlobo e akaretsang e kenyeletsa dipotso tse ngatanyana, le ho botsa dipotso tse etsang tlhahlobo e phethahetseng ho ya ka mosebetsi o seng o phethilwe nakong eo ho fanwang ka tlhahlobo. Ntho ya bohlokwa ke ho etsa bonnete ba hore baithuti ba fumana boikwetliso bo lekaneng ba ho araba dipotso tsa tlhahlobo tse felleltseng tsa mofuta wa paterone ya ANA.

5. **Memorandamo kapa lesupatsela la ho araba dipotso**

Ho fanwe ka mohlala o totobetseng wa karabo tse lebelletsweng (memorandamo) bakeng sa mohlala ka mong wa dipotso tsa tlhahlobo mmoho le bakeng sa paterone ya dipotso tsa ANA. Matitjhere a hlokomele hore memorandamo o keke wa phethehala ka hohlehohle. O ka fana feela ka tsela e phatlalatseng ya dikarabo tse lebeleletsweng, mme matitjhere a tshwanetse ho fatisisa le ho putsa dikarabo tse amohelehang le mofuta e meng ya dikarabo tsena tseo baithuti ba faneng ka tsona.

6. **Phethahatso ya kharikhulamo**

Ho bohlokwa hore kharikhulamo e phethahatswe ka botlala dihlopheng kaofela. Mehlala ya sehlopha ka seng hammoho le thuto, ha di a emela kharikhulamo ka kakaretso. Empa di hlwaya tsebo le bokgoni ba bohlokwa, le hona bakeng sa mosebetsi wa kotara tsa 1, 2, le 3 tsa selemo sa sekolo. Potlako ya mosebetsi o tshwanetseng ho etswa ho ya ka dikotara tsa sekolo e hlakisitse tokomaneng e nepahetseng ya CAPS.

7. Qetello

Morero wa Lefapha ke ho phahamisa maemo le boleng ba tshebeletso ya baithuti bokgoning ba bohlokwa ba ho bala le ho ngola le dipalo. ANA ke sebetsa se seng seo Lefapha le se sebedisang ho disa hore na tshebeletso ya baithuti e a ntlafala, ha e fetohle kapa e a theoha na. Mabatowa le dikolo di lebeletswe ho tshehetsa matijhere le ho ba fepela ka disebediswa ho ntlafatsa katleho ya ho ithuta le ho ruta dikolong. Ka ho sebedisa mehlala ya ANA e le karolo ya disebediswa tsa bona tsa ho ruta, Matijhere a tla thusa baithuti hore ba tsebe le mekgwa e fapaneng ya tekolo. Tshebediso e nepahetseng ya mehlala ena e tla thusa baithuti ho kotula le ho bopa boiphihlelo bo nepahetseng ho ithuta ka katleho le ho sebetsa ka matla ho feta ditlhahlobong tse latelang tsa ANA.

Bala seratswana o nto araba dipotso tse latelang:

Mollo o senya haholo mahaeng a rona. Hangata mollo o bakwa ke bohlaswa. Batho ba bang ba lebala ho tima kerese ha ba robala ebe kerese e tjhesa ntlo. Bana le bona ba bapala ka mollo. Ka ho se hlokomele hore mollo o kotsi, ba atisa ho tjhesetsa. Bana hlokomelang. Mollo o kotsi haholo.

1. Araba dipotso tse latelang ho tswa seratswaneng.

- 1.1 Ke eng e senyang haholo mahaeng a rona?
- 1.2 Ke bomang ba bapalang ka mollo?
- 1.3 Ke hobaneng ha bana ba sa lokela ho bapala ka mollo?
- 1.4 Kgetha mantswe a qetellang ka:-eng le -ang; seratswaneng o a kenye ka hara lebokose.

-eng	-ang

1.5 Kenya mantswe a loketseng dikgeong tse siilweng:
mahaeng; bana; bakwa

1.5.1 Mollo o senya haholo

1.5.2le bona ba bapala ka mollo.

1.5.3 Mollo oke bohlaswa.

2. **Ngola polelo ena hape, mme o lokise diphoso.**

Bana ba bapalla ka mollo.

.....

3. Qetella polelo ena:

Ntate o hama dikgomo ka sake.....

4. **Araba dipotso tsena:**

4.1 Etsa polelo tse pedi tse fapaneng ka mantswe ana:

Nama

.....

Nama

.....

4.2 Tlase dikgeo ka mantswe ao o a filweng.

-noka; beha; noka

Ntate o nama.

4.3 Kgetha karabo e nepahetseng.

Banna ba tshela e tletseng.

A lemati

B noka

C mollo

4.4 Ke efe e seng polelo ho tsena? Etsa letshwao la ✓ pela yona.

A Ke nama maoto.

B Re tshela metsi.

C Ke nama ya kgomo.

5. **Bala seratswana sena mme o arabe dipotso tse latelang:**

Bashemane ba raha bolo lebaleng. Ke Mokete le Tlhapi. Mokete o rahile bolo hantle, a e kenya ka letanteng mme a hlaba ntlha.

5.1 Bashemane ba raha eng?

5.2 Ba e rahela hokae?

5.3 Taka setswantsho ho ya ka seo o se badileng seratswaneng.

5.4 Ngola dipolelo tse pedi ka setshwantsho se o se takileng.

.....

.....

.....

.....

5.5 Kgetha karabo e nepahetseng ka ho etsa letshwao la **X** hodima yona.

Bashemane ba raha:

A. kolo

B. bolo

C. lej we

5.6 Ngola **Ee** kapa **Tjhe**.

Mokete o ile a hlabisa ntlha tse pedi.

6. **Araba dipotso tse latelang:**

6.1 Etsa polelo ka lekgethe lej wale.

.....
.....

6.2 Bolela hore polelo ena e lekgatheng lefe. Etsa letshwao la ✕ ka hara lebokose le nepahetseng.

Ke ile ka raha bolo:

Lekgathe lej wale	
Lekgathe lefatile	
Lekgathe letlang	

6.3 Kopanya polelo le lekgathe la yona ka mola.

Polelo	Lekgathe
Re ile ra bina.	Lekgathe letlang
Ke a ngola.	Lekgathe lefatile
Ba tla fihla hosane.	Lekgathe lej wale

6.4 Iketsetse polelo ka lekgathe letlang.

.....

7. Bala seratswana se latelang mme o kgethe mantswe ebe o a beha ho ya ka tlhaku tsa nteterwane.

Banana ba ja dijo tse monate. Ba tla nona haholo ke tsona. Ba hakole. Ha ba tswa sekolong ba sesa ka letamong le leholo le pela motse. Ha ba qeta ba apara diaparo tsa bona, ba leba hae.

7.1 Beha mantswe a qalang ka ditlhaku tsena ho ya ka mabokose.

B	H	S	D	L

7.2 Ngola mantswe ao o a ratang a mabedi.

.....
.....

7.3 Iketsetse dikshenare/bukantswe ya hao.

a	b	c